

วัดมหาพฤฒาราม

วัดมหาพฤฒารามเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิด วรวิหาร มีความเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 อย่างมาก อย่างไรก็ตาม วัดนี้ไม่ใช่วัดที่ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ แต่ทรงโปรดให้บูรณะจากวัดเดิมที่มีมาก่อนการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ชื่อ วัดท่าเกวียน เนื่องจากสมัยนั้น พื้นที่รอบบริเวณวัดเป็นทุ่งโล่งที่เรียกว่า ทุ่งวัวลำพอง ซึ่งเป็นบริเวณที่ขบวนเกวียนจากหัวเมืองแคว้นพากันเข้าไปค้าขายในเมือง ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดตะเคียน สันนิษฐานว่าเปลี่ยนชื่อมาเนื่องจากมีต้นตะเคียนขึ้นกันอยู่หนาแน่นรอบบริเวณวัดซึ่งมีอาณาบริเวณมากกว่า 10 ไร่

ในปลายรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 สมัยที่ยังทรงผนวชเป็น พระวชิรญาณภิกขุ มีความคุ้นเคยกับเจ้าอาวาสของวัดตะเคียน คือ พระอธิการแก้ว ซึ่งเป็นพระภิกษุชาวอยุธยาที่ร่ำเรียนที่พระอารามหลวงมาก จึงเสด็จไปประทับจำวัดตะเคียนอยู่บ่อยครั้ง พระอธิการแก้วผู้นี้ถวายนามว่า พระองค์จะได้ขึ้นครองราชย์ จึงรับสั่งกับพระอธิการแก้ว หากคำพยากรณ์เป็นจริง จะทรงสถาปนาวัดตะเคียนถวายให้เป็นวัดใหม่ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี 2397 ก็โปรดเกล้าพระราชทานสมณศักดิ์พระอธิการแก้วเป็นพระราชาคณะในราชทินนามว่า พระมหาพฤฒาจารย์ แปลว่า พระอาจารย์ผู้เฒ่า และโปรดให้สร้างพระอารามขึ้นใหม่ พระราชทานนามว่า วัดมหาพฤฒาราม หมายถึง อารามที่สถิตของพระอาจารย์ผู้เฒ่า

สถาปัตยกรรมและศิลปวัตถุของวัดมหาพฤฒาราม จึงเป็นงานศิลปะพระราชนิยมในรัชกาลที่ 4 อาทิ พระอุโบสถ และ วิหารพระพุทธไสยาสน์ ซึ่งสร้างตามแบบไทยประเพณี มีซุ้มฟ้า ใบระกา หางหงส์ หลังคาประดับกระเบื้องเคลือบสี และตัววิหารมีลักษณะสูงคอบ ทรงโปรดให้สร้างพระปรารักษ์ 4 องค์ ด้วยมีพระราชประสงค์อุทิศถวายแด่อดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์ในภพที่ภักดิ์ โดยมีสถาปัตยกรรมคล้ายกับพระเมรุทิศ วัดไชยวัฒนาราม อุรุขรา องค์พระปรารักษ์ทั้ง 4 ทิศขาว ตั้งอยู่ระหว่างพระอุโบสถกับวิหาร

งานศิลปกรรมชิ้นสำคัญ คือ ลวดลายแกะสลักที่หน้าบันของพระอุโบสถ เป็นรูปตราพระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 4 คือ รูปพระมหามงกุฏ วางอยู่บนแว่นฟ้า 2 ชั้น ภายในวิมานนุชบก แล้ววิมานนุชบกนั้น ตั้งอยู่บนหลังของช้างสามเศียร ส่วนบานประตูหน้าต่างของพระอุโบสถ แกะสลักไม้เป็นภาพวชิรเทพเกวียน ซึ่งเป็นที่มาของชื่อเดิมของวัด มีรูปช้างบนบานประตูพระอุโบสถเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน ซึ่งหมายถึงพระอธิการแก้ว อดีตเจ้าอาวาสของวัด ส่วนบนสุดของบานประตูทำเป็นรูปภาพเทพยดากำลังทูลพาน 2 ชั้น แล้วมีพระมหามงกุฏวางอยู่ข้างบน ซึ่งหมายถึงองค์รัชกาลที่ 4 ตามพระนามเดิมคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฏ

นอกจากนี้ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ก็มีความสนใจอย่างยิ่ง ด้วยเป็นงานศิลปะที่เปลี่ยนขนบการเขียนไป ซึ่งไม่ได้เขียนเรื่องราวชาดกในพุทธประวัติ ภาพอดีตของพระพุทธเจ้า หรือเรื่องไตรภูมิ แต่ได้หยิบยกเอาคติของพุทธศาสนาแบบลังกา ซึ่งเป็นคติที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาธรรมเนียมปฏิบัติในภาพเขียนฝาผนังในพระอุโบสถเป็นเรื่องชุดควัตร 13 คือวัตรปฏิบัติของพระชุดค์ โดยการเขียนภาพได้รับอิทธิพลแบบตะวันตก ซึ่งได้นำเทคนิคเขียนภาพแนว 3 มิติเข้ามาใช้ กล่าวคือ มีภาพวิวิธทัศน์ต่างๆ เป็นฉากหลัง มีการจัดองค์ประกอบภาพให้เห็นความตื้นลึกเหมือนจริงตามธรรมชาติ รวมทั้งมีภาพอาคารตามสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกอยู่ในภาพด้วย อาจเรียกได้ว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดมหาพฤฒารามเป็นสกุลช่างเดียวกับพระอาจารย์อิน หรือชววิน โข่ง